

Gellér Balázs*

Laudatio

„Micsoda útjaim voltak nekem – szóló Désiré –, most, hogy emlékezem, micsoda egy zűrzavar
s hány tévedés! Tán hazudtam is, és volt egy kevés... és volt egy kevés nem is tudom, hogy
hívjam ezt? Talán volt egy-két este, ami nincs megnevezve, és valószínű, hogy már így is
maradnak, nevezetlenül.”

(Cseh Tamás – Bereményi Géza: Désiré megnevelés)¹

Kis Norbert Professor Úr, Rektorhelyettes Úr, esküvői tanúm, barátom ötvenéves lett. Jobb is történhetett volna Vele. Talán csekély vigasz, hogy ahhoz, hogy az embernek szép hosszú élete legyen, meg kell először öregedni, meg hát sokan jártak már így. De talán ott még nem tartunk, bár, ha van fiatal felnőtt, akkor lehet fiatal idős is. Akárhogy, Wiener A. Imre professzor úr jóvoltából találkoztunk először 1997-ben, Győrben, ahol a győri jogi kar születésénél bábáskodtunk, miközben Norbi Franciaországból tért meg, ahol megtért, és ahol *A bűnösségi elv hanyatlása a büntetőjogban* monográfiájához gyűjtött anyagot,² amelyről később kiderült, annyira jó lett, hogy azóta is irigykedem, amiért nem én írtam meg, de vigasztal, hogy más sem tudott ilyet, pedig hasonlóan hosszú mondatok vannak benne, csak jobbak.

Mély barátság szövődött közöttünk, először csak a magyar büntetőjog Petőfije és Aranya akartunk lenni, aztán már a nemzetközi büntetőjog Bassiounija és Casseseje,³ Wiener, Békés, Máthé professzor urak, Györgyi Kálmán

* Egyetemi tanár (Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar), barát (Kis és Gellér barátság).

¹ Javasolt Töröcsik Mari előadásában is meghallgatni, például: www.youtube.com/watch?v=UaePPIo7v0A

² Kis Norbert: *A bűnösségi elv hanyatlása a büntetőjogban*. Budapest, Uniós, 2005.

³ Mahmoud Cherif Bassiouni (1937. december 9. – 2017. szeptember 25.) a DePaul Egyetem emeritus professzora volt, ahol 1964-től 2012-ig tanított. Számos ENSZ-pozíciót töltött be, tanácsadója volt az Egyesült Államok külügyminisztériumának és igazságügyi minisztériumának. Bassiounit gyakran „a nemzetközi büntetőjog keresztapjaként”, doyenjeként emlegették. Antonio Cassese (1937. január 1. – 2011. október 21.) olasz jogász volt, az International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) első elnöke, valamint a Libanoni Különleges Törvényszék első elnöke. Cassese 1972 és 1974 között a pisai egyetem nemzetközi jog professzora volt, majd 1975-ben csatlakozott a firenzei egyetemhez, ahol 2008-ig professzorként dolgozott.

és Papp Laci támogatott bennünket. A XIV. AIDP-világkongresszus beszámolóit az *International Review of Penal Law*-ban a 812.-től a 844. oldalig Norbi, a 845.-től a 860. oldalig én jegyzem – közös munka volt.⁴ A *Csemegi Károly-emlékkönyvben*⁵ és a *Békés Imre ünnepi kötetben* is folytatódott a kooperáció.⁶ A következő AIDP-világkongresszus előkészítő kongresszusán már együtt voltunk rapportőrök,⁷ míg aztán egy hágai nemzetközi konferencia estéjén elkezdtük megírni, Györgyi Kálmán felkérésére, a nemzetközi büntetőjogi fő művünket, a nemzetközi büntető törvénykönyvről szóló törvényjavaslatunkat, amely az akkor már megszületett Nemzetközi Büntetőbíróság statútumának figyelembevételével kodifikálta volna újra e területet.⁸ Közben a feladat nagyságához mért mennyiségű alkohol fogyott.

Terveink szerint egy különálló törvény tartalmazta volna e nemzetközi bűncselekményeket. Dolgozatunkat a Bárándy Péter vezette Igazságügyi Minisztérium miniszteri értekezlete is tárgyalta, sőt szakmai köröztetésen is volt. Wiener képviselte azt az elvet, hogy felesleges a kodifikáció, hiszen *ius cogens* lévén e bűncselekmények ipso iure részei a magyar jognak, különös tekintettel az 53/1993. (X. 13.) AB határozatra. Mi ezzel ellentétes álláspontot foglaltunk el,⁹ nemcsak azért, mert ekkortájt született meg Németország hasonló törvénye,¹⁰ hanem mert úgy gondoltuk, hogy világszinten is újat, egyedit alkottunk. Tervezetünk és annak angol fordítása *Nemzetközi büntetőjog Magyarországon, adalékok egy*

1979 és 1980 között vendégprofesszor volt Oxfordban, 1987 és 1993 között a firenzei European University Institute professzora volt. Az Oxford University Press által kiadott *International Law and International Criminal Law* szerzője, a *European Journal of International Law* társalapítója és társszerkesztője, valamint a *Journal of International Criminal Justice* alapítója és főszerkesztője.

⁴ Kis Norbert: Report on the XVI. International Congress of AIDP, Minutes of the Congress Section I and Section II. *International Review of Penal Law*, 70. (1999), 3–4. 812–844.; Gellér Balázs: Minutes of the Congress Section III and Section IV. *International Review of Penal Law*, 70. (1999), 3–4. 845–860.

⁵ Kis Norbert: Des séances de la Section I. et II. du XVI. Congrès International de l' AIDP. In Wiener A. Imre (szerk.): *Csemegi Károly emlékkönyv*. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, 2000. 158–210.; Gellér Balázs: Report on the Sections III and IV of the XVIth International Congress of Penal Law. In *uo.*, 210–241.

⁶ Kis Norbert: A la recherche des droits fondamentaux de la défense. In Gellér Balázs (szerk.): *Békés Imre ünnepi kötet*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2000. 254–280.

⁷ Gellér Balázs – Polt Péter – Kis Norbert: National Report on the Principle of *ne bis in idem*. *International Review of Penal Law*, 73. (2002), 3–4. 989–1008.

⁸ Gellér Balázs – Kis Norbert: *Törvényjavaslat a nemzetközi büntető törvénykönyvről*. Kézirat, tanulmány az IM felkérésére, törvény-előkészítéshez használt anyag, 2003. 96.

⁹ Kis Norbert – Gellér Balázs: A nemzetközi bűncselekmények hazai kodifikációja *de lege ferenda*. In Ligeti Katalin (szerk.): *Wiener ünnepi kötet*. Budapest, KJK–KERSZÖV, 2005. 363–392.

¹⁰ Völkerstrafgesetzbuch 26. Juni 2002. (BGBl. I S. 2254). 2002. június 30-án lépett hatályba.

*vitához (egyres jellemzők leírása és diagnózis kísérlet)*¹¹ című könyvem függelékeként jelent meg. Az ICRC segítségével több fórumon is népszerűsíthettem e közös munkát, így Romániában,¹² Bulgáriában,¹³ Finnországban,¹⁴ ahol a jogalkotás dolgozatunk több elemét is felhasználta.

Az igazi elégtételt azonban az új Btk. jelentette, hiszen a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény XIII. (Az emberiség elleni bűncselekmények) és XIV. (A háborús bűncselekmények) fejezetei nagyban a mi munkánkra épültek.¹⁵ Ám addig még sok közös feladatunk volt, bár életrajzaink nem futottak párhuzamosan, hiszen újra és újra találkoztak – diszkvalifikálva minket egy újkori Plutarkhosz művéből. Az Oktatási Minisztériumban a külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló törvény kodifikációjában vettünk részt 2001-ben, pontosabban vont be engem Norbi mint jogi főosztályvezető.¹⁶ Így közvetetten rajta keresztül ismertem meg a későbbi feleségemet (helyesebben: találkoztam vele újra egy 1994-es ELSA-rendezvényt követően), és Ő, azaz az Ünnepe, felelős *A diplomák és szakképesítések kölcsönös elismerése az Európai Unióban és Magyarországon* című, valóban úttörő, de rég elavult munkáért.¹⁷

Ami azonban, ha nem is örök érvényű, de szakmailag jelentős, az a büntetőjogi kommentárirodalom meghatározó darabja, azaz eddigi kollaborációink csúcsa, a Kis–Hollán–Gellér-féle Btk.-kommentár 2006-ból, *A büntető törvénykönyv magyarázata I–III.* kötetek, amelyeket Kis Professzor Úr szerkesztett és társszerzőként jegyzett, és a Magyar Hivatalos Közlönykiadó kiadott, a szakma pedig, jelentőségéhez képest, agyonhallgatott.¹⁸ Talán túl fiatalok voltunk, és a „Nagy

¹¹ Gellér Balázs: *Nemzetközi büntetőjog Magyarországon, adalékok egy vitához (egyres jellemzők leírása és diagnózis kísérlet)*. Budapest, Tullius, 2009. 233–274.

¹² Command Responsibility under International Law and the Practice of the ICTY and the ICTR and the Law of the ICC (előadó a Coalition for the ICC által szervezett konferencián, Bukarest, 2003. május 9.).

¹³ Problems of Implementing the ICC Statute (az ICRC meghívott előadója a bolgár országgyűlési képviselők számára rendezett konferencián, Szófia, 2003. február 18.).

¹⁴ International Criminal Law in Hungary (előadás a „Seminar on International Criminal Law; the Mosaic” című rendezvényen, Helsinki, 2004. március 3.).

¹⁵ Gellér Balázs: Az emberiség elleni bűncselekmények (XIII. fejezet), Háborús bűncselekmények (XIV. fejezet), Az emberi szabadság elleni bűncselekmények (XVIII. fejezet), Köznyugalom elleni bűncselekmények (XXXII. fejezet), A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények (XXXIV. fejezet). In: Polt Péter (főszerk.): *Új Btk. kommentár III., V. kötet*. Budapest, Nemzeti Köszolgáltatási és Tankönyv Kiadó, 2013.

¹⁶ Gellér Balázs: *Mit ér a magyar diploma az EGT tagállamaiban – gyakorlati útmutató*. Tanulmány a foglalkoztatási hivatal részére, belső publikáció. 2003. 45.

¹⁷ Gellér Balázs et alii: *A diplomák és szakképesítések kölcsönös elismerése az Európai Unióban és Magyarországon*. Budapest, Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium – Sík, 2003.

¹⁸ Kis Norbert – Hollán Miklós – Gellér Balázs: *A büntető törvénykönyv magyarázata, I–III*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006.

Öregek”, a „Gyakorlat” nem fogadta el az egyébként az Ő munkájukon, döntéseiken nyugvó átfogó művet. Pedig Norbi ekkor már messze nem volt ismeretlennek mondható sem gyakorlati, sem tudományos berkekben, hiszen 2005-ben jelent meg *A bűnösségi elv hanyatlása a büntetőjogban*¹⁹ című monográfiája, egy évvel korábban pedig a Györgyi Kálmán ünnepi kötetben publikálta a Gondolatok a bűnösségi elv hanyatlásáról című meghatározó cikkét.²⁰ Az AIDP budapesti világkongresszusa a szervezett bűnözésre irányította a büntetőjogi szakma figyelmét, ennek eredményeképpen Kis Tanár Úr is hozzájárult a Hollán Miklóssal kialakított tudományos együttműködés keretében szerkesztett és részben írt kötetünkhöz a *Dogmatikai és alkotmányossági kérdések a szervezett bűnözéssel kapcsolatos büntetőjogban* című publikációjával.²¹

Norbi számos tekintetben példaképemmé vált, és az kell legyen mindenki számára. Megtörhetetlen, kitartó, egyenes, nagy tudású, és óriási szívű. Mindig és mindenkor lehet Rá számítani. Kis Rektorhelyettes Úr tehát nem hagyta annyiban a 2006-os kommentár lanya fogadtatását, és számos újabb kiadást vállalt, amellyel e mű végre elérte a szakmai köztudatban is megérdemelt, méltó helyét.²² Az igazi csattanós válasz azonban a klasszikus tankönyvirodalom megújítása volt, amely ismét közös munkának bizonyult. A Jubiláns magára vette a különös részi tankönyv elkészítését, míg én az általános részt dolgoztam ki.²³

Amennyire örültem, hogy vágyálmát megvalósíthatta a Nemzeti Közszerkeleti Egyetem létrehozásával, annyira sajnáltam, hogy a szoros szakmai kapcsolatra már nem maradt idő. Kis Professzor Úr a közigazgatás, a kormányzás tudománya felé sodródott, engem meg egyre jobban elnyelt a büntetőjog gyakorlata. Igaz, hogy ügyvédi irodánk is együtt indult Gellér és Kis Ügyvédi Irodaként még 2005-ben, a közös ügyvédekedésünk emlékét mára csak egy asztal őrzi, amelyet Norbi – úgy emlékszem – Patyi Andrásnak ígért, de ő évek óta nem jött el érte.

¹⁹ Kis i. m. (2. lj.)

²⁰ Kis Norbert: Gondolatok a bűnösségi elv hanyatlásáról. In Gellér Balázs (szerk.): *Györgyi Kálmán ünnepi kötet*. Budapest, KJK–KERSZÖV, 2004. 321–347.

²¹ Kis Norbert: Dogmatikai és alkotmányossági kérdések a szervezett bűnözéssel kapcsolatos büntetőjogban. In Hollán Miklós – Gellér Balázs: *A szervezett bűnözés arcai. Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről*. Budapest, Rejtjel, 2004. 47–105.

²² Hollán Miklós – Kis Norbert: *A büntető törvénykönyv kommentárja*. V., javított kiadás. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2009.

²³ Kis Norbert (szerk.): *A magyar büntetőjog tankönyve, II. Különös rész*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 789.; Gellér Balázs: *A magyar büntetőjog tankönyve. Általános tanok*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.

Voltak érdekes szakmai beszélgetések,²⁴ sőt a feleségemmel közös munka is,²⁵ de az intenzív kooperáció áldozatul esett a közszolgálati képzés reformjának, a közigazgatás és a jó kormányzás elméletének és gyakorlatának, és nem utolsósorban büntetőügyvédi praxisomnak.

A borozásokat felváltották a sajnos ritka, de annál értékesebb görög éttermi ouzózások. Egy ilyen alkalommal lepett meg Barátom azzal, hogy írt egy regényt, a saját *Il Gattopardóját*,²⁶ bár talán mégse, hiszen megjelent, és remélhetőleg nem ez lesz az egyetlen ilyen jellegű írása. Aki nem olvasta, olvassa el! Egyedülálló és kihagyhatatlan filozófiai írás. A 2019-ben kiadott nagy mű, *Az Ember utolsó története*²⁷ borítóján a Teremtés oszlopaiként ismert űrbéli jelenség (*Pillars of Creation*) látható, amelyről képet a Hubble űrteleszkóp készített, és amely a 6500 fényévnnyire lévő Sas-ködben születő csillagok évmilliárdjaiból egy szempillantást ragad ki. Hogyan ragadhatom meg Barátom életének pillanatait néhány papírlapon? Ha az energia nem vész el, eltűnik-e az adat, a gondolat? Hiszen ha a gondolat elektromos impulzus, amely végtelen, és univerzumokat összekötő húrokon világmindenségek dallamait zengi,²⁸ akkor újra dekódolható és folyamatosan feltárul, amit alkottunk, vagy éppen csak szerettünk volna alkotni. Isten éltesse, Barátom!

„Azt mondd meg nekem, hol lesz majd lakóhelyünk. Maradunk itt, vagy egyszer majd továbbmegyünk? Itt van a város, vagyunk lakói. Maradunk itt, neve is van: Budapest”
(Cseh Tamás – Bereményi Géza: *Budapest*)

²⁴ Gellér Balázs et alii: Kerekasztalon az új alaptörvény. *Magyar Közigazgatás*, (2011), 1. 3–15.

²⁵ Kis Norbert – Gellérné Lukács Éva – Illés Sándor: A magyarok munkavállalása Észak-Európában – szintézis. In Gellérné Lukács Éva (szerk.): *Magyarok munkavállalása Skandináviában*. Budapest, Tullius, 2011. 173–204.

²⁶ Giuseppe Tomasi di Lampedusa (Róma, 1896. december 23. – 1957. július 23.) olasz író. Egyetlen, *A párdúc* című regényével vált világhírűvé, amelyet 59 éves korában írt.

²⁷ Kis Norbert: *Az Ember utolsó története*. Budapest, Mondat, 2019.

²⁸ Lásd Stephen Hawking – Leonard Mlodinow: *The Grand Design*. Bantam, Tolworth, 2011. 148–173. A húrelmélet és az M-elmélet két egymásra épülő részecskefizikai modell, amely a részecskéket nem pontszerű, hanem kiterjedt objektumokként kezeli (húrok, membránok). Ezeket az elméleteket azért hozták létre, hogy az általános relativitáselmélet és a kvantummechanika összhangját megteremtsék. Az M-elmélet szerint nemcsak hurok, hanem membránok és magasabb dimenziós objektumok is léteznek. Az 1990-es években meggyőző bizonyítékokat találtak arra, hogy a különböző superhúrelméletek egy M-elméletnek nevezett 11 dimenziós elmélet határesetei. Az M-elméletnek még a fekete lyukak termodinamikájában is sikerült olyan eredményeket elérnie, amelyek a korábbi számításokkal összhangban vannak. Lásd <https://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%BAreim%C3%A9let>